

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Hangi ekonomik teşvik işe yarar?

Kötü tasarlanmış teşvik programları sadece etkisiz olmakla kalmaz ayrıca potansiyel olarak tehlikelidir de. Kötü politikalar eşitsizliğe katkıda bulunabilir istikrarsızlığı yayabilir ve ekonominin uzun süreli bir resesyona düşmesini önlemek için gerekli olan anda hükümete yönelik desteğin altını oyabilir.

Dünyadaki tüm devletler, şimdiden global GSYİH'nin yüzde 10'una ulaşan karma bir mali ve parasal yanıt ile Covid-19 krizine kuvvetle karşılık veriyor. Ancak Birleşmiş Milletler'in Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın son değerlendirmesine göre bu teşvik önlemleri tüketimi ve yatırımı politika yapıcıların umut ettiği kadar artırmayabilir.

Problem paranın önemli bir bölümünün sermaye tamponlarına giderek ihtiyat akçelerinde bir artışa yol açmasıdır. Durum, Büyük Buhran sırasında John Maynard Keynes'i çok endişelendiren "likidite tuzağına" benzerdir.

Bugünün teşvik önlemleri anlaşılabilir şekilde pandeminin ekonomiye kötü etkisini zapt etmek için neredeyse panik içinde başlatıldı. Ve bu yangını söndürme yaklaşımı ne hedefe yönelik ne de kesinken, birçok yorumcu bunun o zaman tek seçenek olduğunu savunacaktı. Acil olarak çok büyük miktar likiditenin piyasaya verilmemesi halinde, çok sayıda iflas, kurumsal sermaye kayıpları ve hatta çok daha zorlu bir toparlama süreci olabilirdi.

Banka hesaplarına dokunulmayacak

Ancak pandeminin bu acil tedbirler yürürlüğe konulduğunda ilk olarak varsayılan birkaç haftadan daha uzun süreceği artık kesindir. Bu da bu programların uzun vadede etkileri ile birlikte daha dikkatli şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Büyük belirsizlik olan dönemlerde gelecek ile ilgili korkular nedeniyle bireyler ve şirketler elde nakit tuttuğu için ihtiyati tasarruflar normalde artar.

Bu kriz de buna istisna oluşturmamaktadır. Teşvik destekleri olarak bireylerin ve şirketlerin aldığı paranın çoğu muhtemelen, gelecek ile ilgili endişeler ve harcama fırsatlarında daha geniş çaplı bir azalma nedeniyle banka hesaplarında kullanılmadan duracaktır. Aynı zamanda yeni kredi almaya istekli kredi değerliliği olan müşterilerin olmaması nedeniyle muhtemelen bankaların elinde likidite fazlalığı olacaktır.

Şaşırtıcı olmayan şekilde ABD mevduat kuruluşlarında tutulan

Devletler hane halkı tüketimini canlandırmak üzere harcama kuponu kullanmayı düşünebilir. Bu Çin'de halihazırda kullanılıyor. Çin'de 50 şehirdeki yerel yönetimler belirli bir süre içinde çeşitli mal ve hizmetleri satın almak üzere kullanılabilecek dijital kuponlar dağıtıyor.

fazla rezervler Şubat ile Nisan ayları arasında neredeyse iki katına çıkarak 1.5 trilyon dolardan 2.9 trilyon dolara artmıştır. Karşılaştırmak gerekirse Büyük Buhran sırasında bankalarda tutulan fazla rezervler yalnızca 1 trilyon dolara ulaşmıştı. Banka rezervlerinde bu çok büyük artış şu ana kadar uygulanan teşvik politikalarının düşük bir çarpan etkisi olduğunu önermektedir. Tek başına banka kredilerinin mevcut ekonomik açmazdan bizi çıkarmayacağı nettir.

İşleri daha da kötüleştiren bugünün fazla likiditesinin yüksek bir sosyal maliyeti olabilme ihtimalidir. Her zamanki borç ve enflasyon korkularının ötesinde bankalardaki fazla nakdin finansal spekülasyona yönlendirileceğine dair endişelenmek için de iyi nedenler mevcuttur.

Likidite tuzağı ile karşı karşıyayız

Borsalar şimdiden gün içinde şiddetli gidip gelmeler yaşamaktadır ve bu hareketlilik artan belirsizlik ortamını sürekli hale getirerek daha da ihtiyatlı davranışa yol açabilir ve iyileştirmeyi sağlamak için gerekli olan tüketim ve yatırım cesaretini kırabilir.

Bu durumda bir likidite tuzağı ve likidite çıkmazı ile karşı karşıya kalacağız. Para arzında çok büyük artış ve bireyler ve şirketler tarafından bu para arzının yalnızca sınırlı şekilde kullanımı. İyi tasarlanmış teşvik önlemleri, Covid-19 kontrol altına alındığında yardımcı olabilir. Ancak pandemi hala sürdüğü sürece, normale dönüş olamaz.

Şu an için önemli olan riski azaltmak ve harcama teşviklerini artırmaktır. Şirketler ekonominin bugünden sonraki altı ay veya bir yıl boyunca zayıf kalacağından endişe ettiği sürece yatırımlarını erteleyecek ve dolayısıyla iyileşmeyi geciktirecektir. Sadece devletler bu kısır döngüyü kırabilir. Belirli bir zamana kadar ekonominin iyileşmemesi halinde şirketlere tazminat sunma yoluyla devletler bugünün risklerine karşı güvence sağlamayı görev edinmelidir.

Bunu yapmanın modeli halihazırda mevcuttur: "Arrow-Debreu güvencesi" (Nobel ödüllü ekonomistler Kenneth Arrow ve Gérard Debreu'nun ismi verilmiştir) belirli bazı önceden belirlenmiş şartlar altında ödenebilir olacaktır. Örneğin devlet, bir aile bugün bir araba alıyorsa ve epidemi eğrisi bugünden sonraki altı ay içinde belirli bir noktada kalıyorsa, ailenin aylık araba taksitlerinin erteleneceğini garanti edebilir. Benzer şekilde gelire-bağlı krediler ve mortgage kredileri, konut dahil çok farklı dayanıklı tüketim ürünlerinin satın alınmasını teşvik etmek için kullanılabilir. Benzer provizyonlar firmaların yaptığı gerçek yatırımlar için de uygulanabilir.

Harcama kuponu kullanılabilir

Devletler ayrıca hane halkı tüketimini canlandırmak üzere harcama kuponu kullanmayı düşünebilir. Bu Çin'de halihazırda kullanılmaktadır. Çin'de 50 şehirdeki yerel yönetimler belirli bir süre içinde çeşitli mal ve hizmetleri satın almak üzere kullanılabilecek dijital kuponlar dağıtmaktadır. Son kullanım tarihinin olması bunları güçlü tüketim teşvikleri haline getirmekte ve talebi en çok ihtiyaç duyulan kısa döneme toplamaktadır.

Pandeminin ilk başta öngörülenden çok daha uzun sürmesi muhtemelken, daha fazla teşvik gerekli olacaktır. Örneğin ABD çeşitli yardım modelleri altında şimdiden 3 trilyon dolar harcamış olmasına rağmen, daha fazla ve umut ederiz ki daha iyi düşünülmüş tedbirler olmadan o para birçok işletmenin hayatını kurtarmaktan çok sadece birkaç ay uzatmaya yarayacaktır.

Çeşitli ülkelerde işe yarayan bir yaklaşım da çalışanlarını işten çıkarmamaları şartı ile firmalara gelirlerindeki azalma oranında maaş giderlerine ve diğer maliyetlerine destek olarak yardımcı olmaktır. ABD'de Washington Eyaleti'nden kongre üyesi Temsilci Pramila Jayapal ile birlikte başka bazı senatörler bu çerçevede bir yasa tasarısı önerisinde bulundu.

Kötü tasarlanmış teşvik programları sadece etkisiz olmakla kalmaz ayrıca potansiyel olarak tehlikelidir de. Kötü politikalar eşitsizliğe katkıda bulunabilir, istikrarsızlığı yayabilir ve ekonominin uzun süreli bir resesyona düşmesini önlemek için gerekli olan anda hükümete yönelik desteğin altını oyabilir.

Neyse ki alternatifler mevcuttur. Ancak devletlerin bunu kullanıp kullanmayacakları henüz bilinmemektedir.

Not: Joseph E. Stiglitz yazısını Hamid Rashid ile kaleme almıştır.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2020. **www.project-syndicate.org**

Rüştü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Entelektüel heyecanın yitmesi

İş dünyamızın örgütlerini, iş insanlarımızı "entelektüel heyecanı yitmenin" yarattığı maliyetler üzerinde düşünmeye düşünceleri paylaşmaya ve bir ortak sevda yaratarak peşinden koşmaya davet ediyorum...

Okumayanlar varsa, Frank Furedi'nin, A. Erkan Koca'nın çevirisiyle Birleşik Yayınevi'nin dilimize kazandırdığı "Nereye Gitti Bu Entelektüeller?" kitabını mutlaka okumalı. Orada "Philistin" kavramı tanımlanıyor: "Açık bir kültürden mahrum, ilgileri maddi ve sıradan olan kişi." Bir başka düşünce insanı Schopenhauer de Philistin'i "Zihinsel ihtiyaçları olmayan kişi" olarak betimliyor.

Ekonomide herkesin bildiği "kötü paranın iyi parayı piyasadan kovması" gibi, Philistin eğiliminin güçlenmesi, entelektüel birikimi hızla piyasanın çeperlerine doğru itiyor. Gidişatı gözlemleyen Nobel Ödüllü yazarımız Orhan Pamuk, "Kısa mesajla iletişim kurabilirsiniz, ama asla düşünce geliştiremezsiniz!" diye endişelerini paylaşıyor.

Entelektüel anlamda büyüklük

Daha önce de paylaştığım bir yaşanmış olayı yeniden anımsatıyorum: Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcistan'a resmi ziyaret yapıyordu. Ortak basın toplantısında Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevartnadze'ye, kendini çok önemseyen gazetecimiz, aklınca tuzak soruyu yöneltti: "Büyük Gürcistan düşleriniz var mı?"

Deneyimli siyasetçi sözü hiç dolandırmadan tek cümleyle yanıtladı : "Toprak anlamında soruyorsan hayır… Entelektüel anlamda soruyorsan, evet…"

Demirel ile Şevardnadze şimdi aramızda yok. Aramızda olan, küresel ölçekte kendini kanıtlamış bilim insanları, siyasetçiler, medya mensupları uyarıları :"İnsanların bulunduğu andan geriye ve ileriye bağlantıları giderek yoğunlaşıyor. Kesintisiz bağlantıların artması, farkına varma, talep oluşumu ve talebin karşılanması süreçlerindeki etkileşimi yeniden yapılandırıyor. Bu yeni yapılanma sürecinde değer yaratma zincirinde doğru konumlananlar günlük sorunlara odaklı toplumlar olmayacak. Entelektüel düzeyini geliştiren, yeni etkileşim yapısını öngören ve önlem alan toplumlar olacak."

Entelektüel kapasitesi artan toplumlar "büyük güçler" oluşturuyor; entelektüel kapasitesi düşen toplumlar da "büyük güçlerin çöküşünü" yaşıyor.

Biz "yükselen güç" olmaya aday bir toplum olmak istiyorsak, doğru sorular sormalı, doğru yanıtlar bulmalıyız:

Covid-19 sonrasının yeni normal koşullarında, değer yaratma sisteminde hak ettiğimiz yeri alabilmek için geleceği biçimlendirecek eğilimleri tartışan entelektüel cesarete ihtiyacımız var. Herkesin koro halinde söylediği "yeni normal koşullarına" uyabilmek için önce zihinsel düzlemde sorunları irdeleme, bilgileri netleştirme, fikirlerin kalitesini artırma, sağlıklı projeler üretme sorumluluğumuz var.

1- Güven Sak ve Fatih Özatay'ın ortak yazılarında tanımladıkları "**1)** Büyük ekonomilerin merkez bankalarının, özellikle Fed'in faiz oranı, **2)** Uluslararası finansal yatırımcıların risk alma iştahı: Güvenli limanlara yönelişi var mı, yok mu? **3)** Türkiye'ye ilişkin risk algılaması, **4)** Yurt içi faizin riskten arındırılmış düzeyi, **5)** Cari işlemler dengesindeki gelişmeler, **6)** İleriye yönelik döviz kurunun alması gereken değer," protokolü sınırlarında, sabahtan akşama döviz tartışıyor, aynı sözleri takla attıra attıra yeni şeyler söylemiş gibi yapıyoruz. Neden Nicolaj Siggelkow ve Cihristian Terwiesch'ın makalelerinde ayrıntılarıyla açıkladıkları 'Kesintisiz bağlantı çağının' olası etkilerini sorgulayarak, kronik sorunlarımızdan biri olan döviz sorununu aşmanın yeni yol ve yöntemlerini tartışmıyoruz?

2- Martin Reeves, Simon Levin, Thomas Fink ve Ania Levina gibi uygulamacı ve akademisyenlerin birlikte kaleme aldıkları "Karmaşıklığı dize getirmek" başlıklı makalede tartışmaya açtıkları yönetim sorunlarını gündemin önemli maddesi haline getiremiyoruz? Özellikle mobil iletişimde 5G'nin bağlantı, iletişim ve iş birliklerinin yaratacakları yeni yaşam biçimi ve yaşam tarzlarını öngörme ve önlem almayı içeren sorgulamaları neden yapmıyoruz?

3- Atalarımız, "Ev danasından öküz olmaz" der. Sonra "Akla nazar değmez" diyerek, herkesin kendi aklını beğenme zaafına parmak basar. Geleceğin efendisi olmak, kurbanı olmamak için "küçük veri ve büyük verinin" rekabet üstünlüğü yaratmadaki önemine bizim insanlarımız da dikkat çekiyor. Kendi insanımızı önemsemiyorsak, Harvard Business Review/ Türkiye'de Andrei Hagiu ve Jullian Wright'ın "Veriden rekabet avantajı elde etmek" başlıklı makalelerini okuyarak, ülkemizin veri sorunları konusunda neden yaygın biçimde tartışma özeni gösteremiyoruz?

4- Özellikle Covid-19 hastalığı, sorunlarımızı, kendi aramızda ve küresel ölçekte iş birlikleri yapılmaksızın çözülemeyeceğini hepimizin gözüne soktu. Ülkemizin uzun dönemli geleceğinin önemli girdisi olan "iş birliği arayışları" yerine "ötekini şeytanlaştırma" azgelişmişlik kurnazlığının içi boş siyaset gündeminin kolaycılığından niçin kurtulamıyoruz? Francesca Gino'nun Harvard Business Türkiye'deki "Uzun soluklu iş birliklerinin sırrı" makalesindeki bakış açısını irdeleyerek, kendimize özgü bakış açılarını toplumsallaştıracak yoğun tartışmalar yapmaktan niçin uzak duruyoruz?

5- İnsan olmanın en önemli özelliği, beynin bir beklenti fabrikası gibi çalışmasıdır. Aşırı ve noksan değerlendirme tuzaklarına düşürmeden beklenti üretmenin yolu, sorunları entelektüel düzlemde alabildiğine sorgulamaktır. Tam da bu nedenledir ki önemli düşünürler, "Çin teknolojide ABD'yi yakalıyor ama ABD'nin entelektüel düzeyini yakalamadan büyük güç olamaz" değerlendirmesini yapıyor. Entelektüel öncülüğü yitirmediği sürece bir büyük gücün çökmeyeceğinin altı özenle çiziliyor. Biz bölgemizin yükselen gücü olma iddiasını ortaya koyarken, hangi entelektüel açılımımıza dayandığımızı neden sorgulamıyoruz?

6- Heyecanla tartışmaya başladığımız Endüstri 4.0'ın neresinde olduğumuzu, kulak kirliliği yaratan uydurma gerekçelerle değil, sahadaki sağlıklı verilerle tartışmanın heyecanı niçin kalmadı? Yoksa endüstri 4.0 konusunu çözdüğümüze mi kendimizi inandırdık?

7- Akıllı ve bağlantılı ürünler konusunda ülkemizin bulunduğu yeri, yapması gereken işleri, değişen ekosistemleri, yeni platform yapılarını, ticaretin gelişmesinin ürünü olan eşdeğerlilik konusunda ortaya çıkan ihtiyaçları neden döviz kuru, borsa, faiz ya da siyasette bir liderin söylediği bir anlamsız söz kadar tartışma özeni gösteremiyoruz?

8- Yapay zekâ ve otonom uygulamalar bizi sadece yaratacağı "işsizlik" boyutuyla mı ilgilendiriyor? Yapay zekânın yaratacağı fırsatları en üst düzeyde değerlendirmek için hangi öngörülerimizi tartışıyor, hangi önlemleri almanın gerekçelerini tartışma konusu yapmıyoruz?

9- Tarım ve hayvancılık alanında sorunlarımızı kamunun sağladığı "destekler" alanına hapsederek, toprak mülkiyetinin kullanımından, mekanizasyonun gelişmesine, tarımsal işletmelerin ölçek büyüklüğünden, teknik donanımlarının yeterliliğine, hasat kayıplarından, alt yapı eksiklerinin neden olduğu ürün kayıplarını bir bütün olarak tartışarak "zihinsel netlik" kazanmak için gerekenleri sorgulamaya neden isteksiz davranıyoruz?

Covid-19 sonrasının yeni normal koşullarında, değer yaratma sisteminde hak ettiğimiz yeri alabilmek için geleceği biçimlendirecek eğilimleri tartışan entelektüel cesarete ihtiyacımız var.

Herkesin koro halinde söylediği "yeni normal koşullarına" uyabilmek için önce zihinsel düzlemde sorunları irdeleme, bilgileri netleştirme, fikirlerin kalitesini artırma, sağlıklı projeler üretme sorumluluğumuz var.

Yazıları içeriklerinin ne olduğuna bakmadan, "kısa ya da uzun" değerlendirmesi yapan "entelektüel korkaklığı" aşma ve yeni bir "entelektüel heyecan rüzgârları" estirme gibi ciddi ödevlerimiz var.

İş dünyamızın örgütlerini, iş insanlarımızı "entelektüel heyecanı yitmenin" yarattığı maliyetler üzerinde düşünmeye, düşünceleri paylaşmaya ve bir ortak sevda yaratarak peşinden koşmaya davet ediyorum… Haddimi aşmış olmam herhalde?

Döviz kuru artışları dış ticareti nasıl etkiliyor?

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu (EAF) Üyesi, Dünya Gazetesi Yazarı

Döviz kuru artışları ihracatta tek başına etkili olmuyor. Bu nedenle ihracatçılara sürekli artan döviz kurları değil, istikrarlı kur ve öngörülebilir bir iş ortamı gerekiyor.

Gelişmekte olan ülkelerde en büyük belirsizliklerden biri milli paranın istikrarında yaşanan sıkıntılardır. Milli paranın değer kaybetmesi bazı ekonomistlere göre uzun vadede ihracatın artmasına sebep olacağı iddia edilmektedir.

Bu görüşten yola çıkarak TL'nin değer kaybetmesinin ihracat artışına etkisine bakalım.

Ülke ekonomilerini zamanla çıkmaza sokan en büyük sorunlardan biri uzun süre verilen sürdürülemez dış ticaret açığıyla birlikte bunun içindeki yüksek teknolojili ürün ticaret açığıdır. Dış ticaret açıkları ülke gelirlerini ithalat yoluyla diğer ülkelerin vatandaşlarının zenginleşmesine refahının artmasına sebep olurken, ithalatçı ülkeleri krize sokar ve milli para biriminin değer kaybetmesi ile sonuçlanır. Bunun sonucunda; enflasyon yükselir, işsizlik artar, kişi başına düşen gelir azalır, alım gücü düşer, milli şirketler zamanla satılarak uluslararası kartellerin eline geçer.

Tespitlere bakıldığında bir ülkenin ayakta kalabilmesi için üretmesi gerekiyor. Üretim zamanla katma değere dönüşmeli, üretim giderleri düştükten sonra kalan katma değer ülke vatandaşlarının refahına sebep olmaktadır. Yukarıdaki tespitlere baktığımızda akla ilk gelen ihracat olmaktadır. Bunun sonucunda genel olarak rekabetçi bir kur tanımı ortaya çıkarıyor. Düşük kur bazı ekonomistler ve siyasiler tarafından ihracat artışına sebep olacağı iddia edilmekte. Ama bu düşünce maalesef her ülke için geçerli olmuyor.

Ülkemizde düşük kur ithalat artışına sebep oluyor

22 Mayıs 2013'te dönemin Fed Başkanı Ben Bernanke ABD Kongresi'ndeki konuşmasında parasal genişlemeye önümüzdeki dönemde azaltılarak son vereceğini açıklamıştı. ABD kaynaklı sıcak paranın da etkisi ile olumlu atmosfer yaşayan gelişen ülkeler piyasaları ve para birimleri 22 Mayıs'tan itibaren büyük bir dalgalanma sürecine girdi.

Bu açıklamadan sonra 2013 yılında 1,90 TL olan 1 dolar yaklaşık Türk Lirası'na karşı %45 değer kazanarak, 2015 yılında 2,72 TL ye çıktı. Bu yıl ilk altı ay içinde ortalama dolar kuru 6,42 TL seviyesinde seyretmekte. 2020 yılının aynı dönemin de Türk Lirası sepet kuru (1/2 Dolar + 1/2 Euro) 6,75'ye yükselmiş durumda.

Döviz kurlarının artması teorik olarak son 18 yılda ihracata kısmi etki yaparken, TL'nin değerlenmesi ithalatın ciddi oranda artmasına sebep olmaktadır.

Türkiye'de yapılan çalışmalar göstermektedir ki döviz kurlarının artışı ihracat üzerinde ciddi bir etki yapmaz iken Türk Lirası'nın değer kazanması ithalat artışı üzerinde çok ciddi artışa sebep olmaktadır. Türkiye'de

	Ortalama Dolar Kuru	Ortalama Euro Kuru	Ortalama Sepet Kuru	Tüfe Bazlı Reel Efektif Kur ortalaması	Türkiye Dünya İhracat Payı	Türkiye Dünya İthalat Payı
2003	1,49	1,68	1,58	100	0,63	0,90
2004	1,42	1,77	1,60	103,04	0,69	1,04
2005	1,34	1,67	1,51	112,74	0,71	1,10
2006	1,43	1,80	1,61	111,29	0,71	1,10
2007	1,30	1,78	1,54	119,25	0,78	1,21
2008	1,29	1,90	1,59	118,80	0,83	1,24
2009	1,55	2,15	1,85	111,44	0,83	1,12
2010	1,50	1,99	1,75	121,97	0,75	1,21
2011	1,67	2,32	1,99	107,55	0,75	1,31
2012	1,79	2,30	2,05	110,10	0,83	1,28
2013	1,90	2,52	2,21	108,22	0,80	1,34
2014	2,19	2,91	2,56	102,75	0,84	1,28
2015	2,72	3,02	2,87	100,56	0,87	1,24
2016	3,02	3,34	3,18	100,54	0,89	1,23
2017	3,65	4,12	3,89	90,18	0,89	1,30
2018	4,81	5,67	5,24	77,22	0,86	1,13
2019	5,67	6,35	6,01	75,25	0,91	1,06

ihracat ve ithalat üzerinde en çok etki eden beş unsur olarak;

1) Dış talepteki artış
2) İş gücü maliyetleri seviyesi
3) İç talep seviyesindeki değişiklikler
4) Döviz kurları
5) Firma büyüme tercihleridir.

İhracat ve ithalat üzerinde en çok etkili olan beş unsur içinde döviz kurlarının ancak dördüncü sırada yer aldığını görüyoruz.

İhracatı artırmak için verilen teşvikler ise ilk beş içinde yoktur ve ihracat yapmayan firmaları ihracata özendirmemektedir. İhracat teşvikleri daha çok zaten ihracat yapan firmaları desteklemektedir.

Döviz kurlarının ihracat üzerindeki etkisini değerlendirmek için bir başka önemli gösterge sepet kurdaki değişim ile Türkiye'nin dünya ihracatı içinden aldığı pay arasındaki ilişkidir.

Kur artışları sebebiyle ithalat düşme eğiliminde

2003 ve 2019 yıllarında ülkemizin dünya ihracat payı arasında bu iki gösterge arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Son yıllarda sepet kurdaki artış ile Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı pay arasında kısmen de olsa yakın bir ilişki oluşmaya başlamıştır. 2013 yılına göre yaklaşık sepet kurda 3 kata yakın hızlı artışa rağmen Türkiye'nin dünya ihracatı içindeki payı da 2013 yılında yüzde 0,80 iken 2019 yılında %14'lük kısmı artış ile %0,91'e yükselmiştir.

Döviz kurlarındaki artışın ithalatı yavaşlatma etkisi ise ihracatı artırma etkisinden daha yüksektir. 2013-2019 döneminde döviz kurlarındaki artış ile birlikte son yıllardaki petrol fiyatlarının düşmesi sonucu Türkiye'nin dış ticaret açığında ciddi bir gerilemeye sebep olurken, gayri safi milli hâsılanın ve kişi başına düşen gelirin düştüğü görülüyor.

Türkiye'nin dış ticaret açığı 2013 yılında 100 milyar dolar ile zirve yaptıktan sonra 2019 yılında 29 milyar dolara kadar gerilemiştir. Hızlı kur artışlarının yaşandığı 2018-2019 yıllarında ihracat 5 milyar dolar artarken ithalat 23 milyar dolar düşmüştür.

Tabloyu inceleyecek olursak 2003-2010 döneminde TL'nin nerede ise dolar kuruna karşı aynı düzeyde olduğu görülüyor. Buna rağmen ortaya çıkan verimlilik artışı ile ihracatın hem miktar, hem birim kilogram fiyatı olarak hem de döviz geliri olarak artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemde ülkemizin dünya ihracatındaki payında %20 lik artış kaydedilmekteyken aynı dönemde ithalat payındaki artış %35 olmuştur.

Son iki yılda kur artışları sebebiyle ithalat ciddi oranda düşme eğilimindeyken, ihracat'ta sadece %9 luk bir artış olmuştur.

Tüfe bazlı Reel Efektif Kur ortalaması 2010 yılında 121 seviyesine ulaşmıştır. Türk Lirası bu dönem içinde aşırı değerlenmesine rağmen dünya ihracat pazarındaki payı %0.75 seviyesinde kalmıştır.2019 yılında Tüfe bazlı Reel Efektif kur 2010 yılına göre %39 değer kaybetmesine rağmen ülkemizin dünya ihracat pazarında almış olduğu pay sadece %20 artış göstermiştir. Aynı dönemde ithalat pazarındaki payındaki %12 lik bir azalma olmuştur.

2013 yılı başında Merkez Bankası Başkanı Erdem Başçı reel efektif döviz kuru endeksinin 120'ye ulaşması durumunda Merkez Bankası olarak daha aktif bir şekilde önlem alacaklarını, kurun 130'a doğru hareketlenmesi halinde ise sert uygulamaları devreye sokacaklarını söylemişti. Bu dönemlerde Türkiye'ye ciddi bir döviz girişi oluyordu. Arz ile talep arasındaki dengesizlik yüzünden Türk Lirası değerleniyor, Merkez Bankası ise bunu önlemek için çeşitli tedbirler almaya çalışıyordu.

Türk Lirası'nda aşırı değer kaybı yaşanıyor

Günümüzde talebin çoğalması arzın azalması Merkez Bankası net rezervlerin eksiye düşmesi yüzünden 2013 yılında Türk Lirası'nda yaşanan aşırı değerlenme yerini aşırı değer kaybına bırakmış durumda.

Bu durum maalesef bankalardaki toplam mevduat içinde döviz kurlarının %50'nin üzerine çıkmasına sebep oldu. Son 4,5 yılda yurt içi yerleşiklerin neredeyse aralıksız her hafta döviz mevduatı artmaktadır.

Döviz kurlarındaki artış ile birlikte teorik olarak Türk sanayi ürünlerinin ihracatta rekabet gücünün artacağı düşünülmekte olup bu teorinin kısmen gerçekleştiği görülmektedir. Ancak ihracatçılar döviz kuru artışları döneminde çoğunlukla döviz cinsinden fiyatlarını aşağı çekerek rekabet güçlerini artırmayı tercih etmektedirler. Ayrıca alıcılar da aynı dönemde TL'deki değer kayıplarının yaşandığı dönemlerde fiyat indirimleri talep etmektedirler. Bu nedenle döviz kurlarının arttığı dönemlerde Türkiye'nin sanayi ürünleri ihraç birim fiyatları yani kısaca kg fiyatları gerilemektedir. Bu da toplam ihracattaki artışı sınırlamaktadır.

Döviz kurlarındaki artış sonucu teorik olarak Türk sanayi ürünlerinin ihracatta rekabet gücünün artacağı beklenmektedir. Bu teori genellikle dışa bağımlı hammadde ve ara malı sebebiyle kısmen gerçekleşebiliyor.

Sadece Kur artışlarının ihracatta tek başına etkili olmasını beklemek doğru bir beklenti olamaz. Bu nedenle ihracatçılara sürekli artan döviz kurları değil istikrarlı kur ve ön görülebilir bir iş ortamı hazırlanması gerekir.

Gaziantep'in lezzetleri ve kültürel değerleri coğrafi işaretle taçlandırılıyor

Gaziantep'in binlerce yıllık köklü geçmişe sahip olan geleneksel lezzetleri ile kültürel değerleri, kentteki Oda ve Borsalar ile TOBB'un yoğun emekleri sayesinde ticari piyasalarda katma değer kazanıyor.

Tarihi İpekyolu üzerinde bulunan Gaziantep, eski çağlardan bu yana gerek ticaret gerekse mutfak kültürüyle dünyanın en önemli merkezlerinden birisi oldu.

Bu kültürel mirası korumak, yaşatmak ve milli kültürü oluşturan yöresel zenginlikleri gelecek nesillere aktarmak adına Gaziantep Ticaret Borsası, Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep Ticaret Odası, Nizip Ticaret Borsası ve Nizip Ticaret Odası hep beraber çalışarak Gaziantep'e özgü ürünleri coğrafi işaret tescili ile koruma altına alıyorlar.

Gaziantep'in binlerce yıllık köklü geçmişe sahip olan geleneksel lezzetleri ve kültürel değerleri TOBB'un destekleri ve Oda ve Borsaların yoğun emekleri ile ticari piyasalarda katma değer kazanmaya devam ediyor.

Özel bir mutfak hazinesine sahip

Gaziantep'in eşsiz lezzetleri ile tüm dünyanın meftun olduğu özel bir mutfak hazinesine sahip olduğunu vurgulayan Gaziantep Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Akıncı, böylesi saygın bir hazinenin kökeninde bölgede yaşamış tüm kadim medeniyetlerin ortak izlerinin ve değerlerinin bulunduğunu söylüyor.

Gaziantep mutfağının, aynı topraklarda yaşamış medeniyetlerin yeme-içme kültürlerinin bir sofrada harmanlanmasıyla oluşmuş zengin bir evrensel değer olduğuna dikkat çeken Akıncı, "Farklılıklarını her zaman bir zenginlik olarak gören ve bunu hayatın her alanına taşıdığı gibi mutfağına da taşıma başarısı gösteren Gaziantep, bu nedenle son derece seçkin bir mirasa ev sahipliği yapmakta. Bu mirasın ortak temsilcilerinden biri olarak lezzet hazinelerimizi hem koruma altına almak hem katma değer kazandırmak hem de gelecek nesillere en özgün halleriyle taşımak amacıyla coğrafi işaret tescil çalışmaları sürdürüyoruz. Bu alanda kısa sürede çok önemli mesafeler kat ettik. Şu anda Türkiye'de bulunduğu şehir adına en fazla coğrafi işaret tescil belgesi alan ticaret borsalarının başında gelmekteyiz" diyor.

Günümüzde artık şehirlerin birbirleriyle yarışır duruma geldiğini ve marka değerlerini ön plana çıkarmayı başaran kentlerin bu rekabette bir adım daha öne çıktığını kaydeden Akıncı, bu konuda coğrafi işaretli ürünlerin üreticilere önemli avantajlar sağladığını belirtiyor.

Ülkemizde coğrafi işaretli ürünlerin yöre ve üreticisine sağladığı katkıların artık daha iyi anlaşıldığına dikkat çeken Akıncı, "Bu konuda atılan somut adımlar son yıllarda özellikle daha da hızlandı. Üreticisini haksız rekabete karşı koruyan, tüketicinin sağlıklı ve güvenilir ürüne ulaşmasına katkı sağlayan coğrafi işaretli ürünler, pazar anlamında her geçen gün gelişim aşaması kaydetmekte. Bu pozitif ilerlemenin önümüzdeki dönemlerde ticari hayata sağladığı katkıyı da net bir şekilde göreceğiz" şeklinde konuşuyor.

Türkiye'nin ilk AB tescili: Antep Baklavası

Girişimciliği ile ön plana çıkan Gazianteplıler, Türkiye'nin ilk AB tescilini Antep Baklavası'na alarak bunu bir kez daha gösterdiler. Gaziantep Sanayi Odası, baklavayı hem ülkemizde hem de AB'de tescil ettirerek Gaziantep ile özdeşleşen baklavaya sahip çıktı, AB tescili ile Antep baklavasının tüm dünyada bilinirliğini ve katma değerini artırdı.

"Antep Baklavası" ibaresinin coğrafi işaret olarak tescili Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan 2007 yılında alındı. AB tescili için 10 Temmuz 2009 başvuruda bulunuldu, 8 Ağustos 2013 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak coğrafi işaret olarak tescil edildi.

Antep Baklavası, AB tarafından tescil edilen ilk Türk ürünü olurken, Gaziantep Sanayi Odası da AB tarafından ilk defa bir Türk ürününe tescil alma başarısını gösterdi. Gaziantep Sanayi Odası'nın girişimleri sonucunda ülkemizde ve AB'de tescili alınan Gaziantep mutfağının ve ülkemizin en değerli kültür varlıklarının başında gelen "Antep Baklavası"nın özelliklerini kaybetmeden korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlandı.

"Antep Baklavası"nın adını kullanmak isteyen üreticiler Gaziantep Sanayi Odası'na başvuru yaparak gerekli izin işlemlerini tamamlamaları halinde Avrupa Birliği ve Türk Patent ve Marka Kurumu mahreç işaretlerini kullanabiliyorlar.

Mahreç işareti, ürünün kalitesinin korunduğunun ve bu ürünün "Antep Baklavası" standartlarını taşıdığının kanıtı...

Antep Katmeri ve Kutnu Kumaşı

Gaziantep'in en önemli lezzetlerinden bir diğeri Antep Katmeri'dir. Vazgeçilmez tatlar arasında olan ve günün her saati tüketilebilen Antep Katmeri'nin yapımı büyük titizlik ve ustalık ister. Bu geleneksel lezzetin orijinal haliyle yaşatılması ve tanıtılması amacıyla Gaziantep Sanayi Odası, 2015 yılında Türk Patent ve Marka Kurumu'na coğrafi işaret başvurusunda bulunarak ürünü tescil ettirdi. Antep Katmeri'nin tescil edilmesiyle standardının korunması ve geleneksel üretim metoduna uygun olarak her yerde üretilebilmesi sağlanmış, marka değeri kazandırıldı.

Geleneksel Antep Kutnu Kumaşı'nın tarihi 16. yüzyıla dayanır. Gaziantep'te yüzyıllardır üretilen ve kullanılan Kutnu Kumaşı, genellikle çözgü sateni veya bez ayağı örgü ile dokunan, boyuna çizgili desenlerden oluşan bir tür atlas kumaştır. Antep Kutnu Kumaşı, Gaziantep Sanayi Odası tarafından 2016 yılında tescil ettirildi.

Nizip Sabunu

Gaziantep'in tarihi ürünü Nizip Sabunu, ilçede yüz yıldır üretilmekte olup önemli bir yere sahip. Nizip sabunu, ilçenin bir diğer coğrafi işaretli ürünü olan Nizip Zeytinyağı'nın küspesinden oluşan prina yağı ve Nizip Zeytinyağı'nın asidinden yapılır. Bir diğer farklılık yaratan özellik ise sabun üretiminin son aşaması olan kurutma işleminin kafes sistemi ile gerçekleştirilmesidir.

Antep İşi

Antep İşi; "aşk", "kadın sanatı" ve "el emeği"nin simgesi. Gaziantep Ticaret Odası olarak daha önce "İpekyolunun Ustaları" isimli projede detaylı olarak incelenen "Antep İşi", S.S. Gaziantep Kadın Çevre Kültür ve Kalkınma Kooperatifi ile birlikte 2015 yılında tescil ettirildi.

Antep işi nakışı ilk kez köylerde gelin ve damat kıyafetlerinin süslenmesinde kullanıldığı rivayet edilmekle birlikte buna ilişkin bir öykü şu şekildedir:

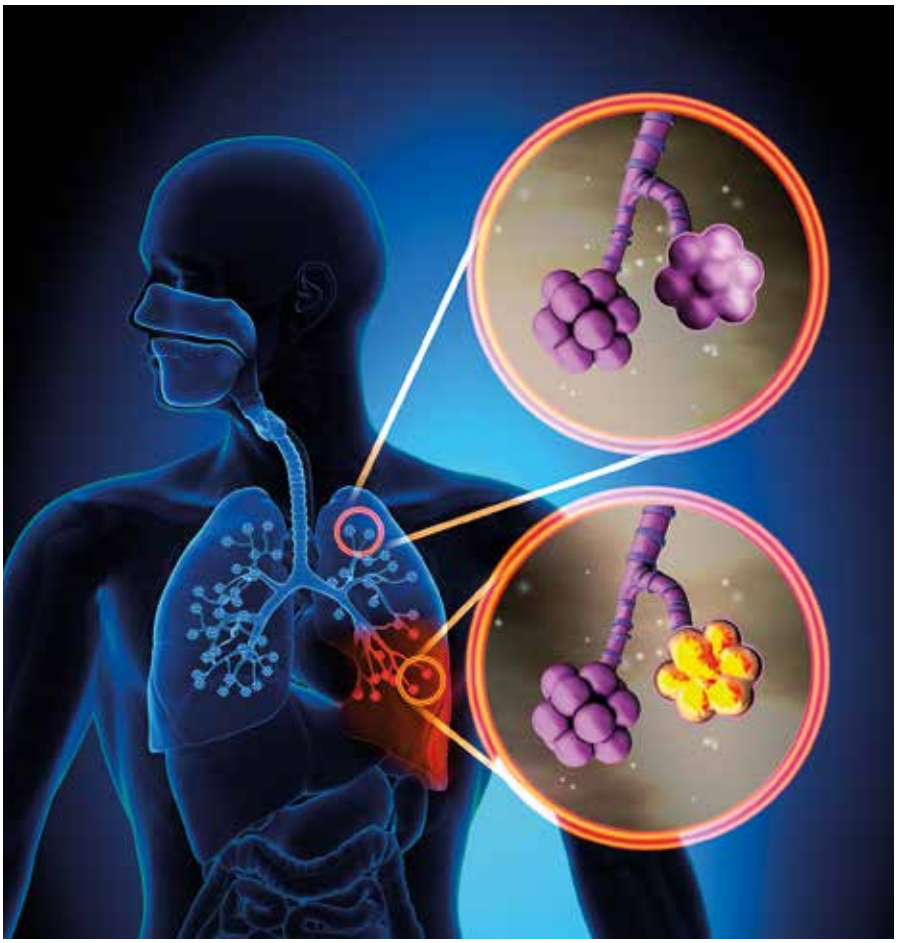
1850'li yıllarda Gaziantep'in köylerinde evlenecek erkekler, nişanlıları tarafından dikilen bir zıbını evliliklerinin ilk günlerinde, el öpmelerde ve bayramlarda giymektedir. Uzunca bir zıbın ile şalvardan oluşan damat takımı hazin bir öykünün tanığıdır. Tılfar köyünde Hamide adlı genç kız amcasının oğlu Hasan ile nişanlanır. Genç kız, çeyiz olarak hazırladığı pamuk ipliğinden elle dokunmuş kalın bir kumaştan diktiği elbisenin eteği ile kollarını ve ayrıca şalvarın ayakuçlarını Antep işi antika, çitime ve ciğerdeldi ajurlar, susma ve muşabakla süslemiştir. Elbiseyi düğüne yetiştirmeye çalışan Hamide nakışları tamamlayamadan 1892 Yemen Savaşı nedeniyle nişanlısı askere alınır. 10-15 yıl askerliğin yapıldığı o dönemlerde Yemen'e gidenlerin büyük bölümü dönememektedir. Nitekim Hamide'nin nişanlısı Hasan da katıldığı bir savaşta şehit düşer.

Nişanlısının ölüm haberini alan Hamide, zıbının yaka işlemesini yarım bırakır ve acı bir hatıranın göstergesi olarak sandığına kaldırır. Ölünceye kadar sakladığı elbisenin satılmamasını vasiyet eder. Söz konusu elbise 1892 yılından günümüze kadar Tılfarlıoğlu ailesi tarafından korunmuştur.

Antep işi nakış ile ilgili bir diğer öykü de söz konusu nakışların yurt dışına satılması ile ilgilidir:

Gaziantep'te faaliyet gösteren Amerikan Hastanesi yöneticileri, kuruma gelir sağlamak amacıyla açtıkları işletmede işlenen nakışları yurt dışına satmayı planlamışlardır. Genç kızların emeğini ailesi dışındaki insanlara sunmasının hoş karşılanmadığı o dönemde hastane yetkilileri çok başarılı olamamışlar, sonradan nakış işlemeyi öğreten hastalardan ücret alınmaması gibi teşviklerle bir miktar üretim gerçekleştirmeyi başarmışlardır. Ancak bu işletmede çalışanlar, işledikleri nakışlara kendi çeyizlerindekiler kadar özenmemiş, bunun sonucunda yerel halk hastanede işlenen Antep işi nakışları "Hastane işi" şeklinde nitelendirerek makbul tutmamıştır.

Hastane örneğinde olduğu gibi bazı Antepliler de "İş evi" isimli atölyeler açarak Avrupa'da kullanılan sofra örtüsü ve peçete gibi ürünlerde kullanılabilecek nakışlar işletmiş ve yurt dışına satışını gerçekleştirmişlerdir. Antep'ten göç eden azınlıklardan bazı Ermenilerin de Amerika ve Avrupa'da Antep işi nakış işlemeye devam ederek satışını yaptıkları bilinir.

Zatürre aşısı ve koronavirüs

Zatürre aşısı olarak bilinen pnömokok aşısı özellikle ileri yaşta ve altta yatan kronik hastalığı olan bireylerde ciddi zatürreye sebep olan pnömokok bakterisine karşı koruyuculuk sağlar.

Tüm dünyayı etkisine alan koronavirüs pandemisiyle, ülkemiz de tüm cephelerde savaşmaktadır. Pandeminin sosyal ve ekonomik etkileri, toplumdaki tüm bireyleri etkilemektedir.

TOBB ETÜ Hastanesi Göğüs Hastalıkları Uzmanı Dr. Öğr. Üyesi Barış M. Poyraz da zatürre aşısı ve koronavirüs ile ilgili deneyimlerini bizimle şöyle paylaştı: "Koronavirüs, zatürre benzeri bir tabloyla en ağır olarak akciğerleri tutmaktadır. Dolayısıyla halkımızın aklında, piyasada "zatürre aşısı" olarak bilinen pnömokok aşısının, koronavirüse karşı koruyucu olup olmadığı konusunda soru işaretleri oluşması normaldir.

Pnömokok aşısının koronavirüs zatürresine karşı bir koruyuculuğu bulunmamaktadır. Pnömokok aşısı, özellikle ileri yaşta ve altta yatan kronik hastalığı olan bireylerde ciddi zatürreye sebep olan pnömokok bakterisine karşı koruyuculuk sağlamaktadır.

Kimler pnömokok aşısı olmalı?

65 yaş üzeri kişilerin altta yatan hastalığı olmasa da aşılanması önerilmektedir.

- Kronik böbrek, kalp, karaciğer, akciğer hastalığı olanlar,
- Şeker hastalığı olanlar,
- Dalağı alınan kişiler,
- Orak hücreli anemisi olanlar ya da hemoglobinopatisi olanlar,
- Sigara içenler,
- HIV pozitif kişiler,
- Kanser hastaları,
- Organ nakli olanlar,
- Kök hücre transplantı olanlar,
- Bağışıklık sistemi baskılayıcı tedavi alanlar,
- Kronik alkol alımı olanlar,
- Beyin omurilik sıvı kaçağı olanlar,
- Koklear implant takılanlar,
- Pnömokok menenjiti öyküsü olanların aşılanması gereklidir.

Piyasada iki tip pnömokok aşısı mevcuttur: Polisakkarid aşı ve konjuge aşı. Doktorunuz sağlık durumunuza uygun şekilde aşılanma takviminizi belirleyecektir.

Koronavirüsün halihazırda aşısı bulunmamaktadır. Hastalıkla savaşta en önemli faktör korunmadır. Sosyal mesafeyi koruma, el hijyeni ve maske kullanımı en etkili yöntemlerdir. Koronavirüs için özel bir ilaç geliştirilene ya da aşısı bulunana kadar, hayat tarzlarımızı buna göre değiştirmemiz gerekmektedir. Unutmayalım ki en büyük tehlikelerden biri vaktinden önce kişisel tedbirlerimizi gevşetip korunma kurallarına uymayı bırakmak olacaktır."

TOBB ETÜ Hastanesi Göğüs Hastalıkları Uzmanı Dr. Öğr. Üyesi Barış M. POYRAZ

ŞİMŞEK İNŞAAT NAK. ELEK. OTO. PLS. TİC. SAN. A.Ş.

Elazığ Yolu 22. Km. Diyarbakır OSB 113 Ada 27 Nolu Parsel
14. Cad. No:6 Yenişehir / Diyarbakır
Tel: 0412 502 01 10-11-12 Faks: 0412 502 01 13
Web: www.simsekaluminyum.com
E mail: info@simsekaluminyum.com

Simsek Aluminium Scoal®